

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2023. október 16.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

minden vizsgázó számára

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre! Bizonyos feladatok végén zárójelben közöljük, hogy mely szövegrészlet(ek) alapján kell válaszát megadnia.

A Szent László-mondakör nyomában

János Mihály művészettörténészt kérdezi Balázs Géza¹

1. – Ön követi és a világhálón is közzéteszi a középkorból származó Szent László-freskók felbukkanását, restaurálását, valamint több tanulmányt is írt erről a kultuszról. Miért?

– A legenda, amelyet ezek a falképciklusok több jelenetben ábrázolnak, valós történelmi esemény alapján keletkezett. A magyar és német krónikás hagyomány szerint 1068-ban úzok² és besenyők³ törtek be a Magyar Királyság területére. Felprédálva⁴ Erdély északi részét egészen Bihar váráig jutottak, amelyet megostromolva számos fogollyal és gazdag zsákmánnyal visszavonultak a Szamos és a Lápos völgyén keresztül Erdélybe, majd Kerlésnél Salamon király (1063–1074), Géza és László hercegek seregétől vereséget szenvedtek. A 14. századi *Képes Krónikában* a csata leírását Szent László lovagi tettének bemutatása követi, amelynek során a herceg megment egy kun vitéz által elrabolt magyar leányt. Szent László kerlési legendáját vagy történetét a 14–15. században széles körben megfestették templomainkban más szentek és mártírok élettörténetével együtt. A reformáció során ezeket jórészt lemeszelték, de a 19. századtól újra napvilágra kerültek. A falképsorozatok fölerősítették Szent László király kultuszát. Az emlékegyüttes – a tartalmi és formai jegyeit illetően – egyedi és rendkívüli értéket képvisel a középkori európai művészetben.

2. – A Szent László-legendának hány freskójáról tudunk?

– Közel nyolcvan olyan falképciklusról tudunk, amelyeket eddig feltártak a mai Magyarország és a környező államok területén. Ezek közül több megsemmisült a templomépületek átépítése során. A napjainkban zajló helyreállítási és restaurálási munkálatok eredményeként újabb, eddig ismeretlen falképek kerülnek folyamatosan felszínre, amelyek nagyban gazdagítják stíluskritikai szempontú és ikonográfiai⁵ ismereteinket.

¹ Dr. Balázs Géza nyelvész, néprajzkutató, egyetemi tanár.

² úz: *mn.* és *fn.* Az ótörök oguzok valamely Magyarországon is letelepedett törzséhez tartozó (személy) a kora középkorban.

³ besenyő: *mn.* és *fn.* A 9-12. században Dél-Oroszország, majd Moldva területén élt, a 11. században részben Magyarországon letelepült török nyelvű, nomád nép, illetve személy.

⁴ felprédál: fosztogatva feldúl; préda gyanánt, zsákmányolva elragad, fölemész

⁵ ikonográfia: Az ikonográfiai és az ikonológiai módszer a műalkotások leírását és értelmezését segíti.

3. – *Melyek a legértékesebbek?*

– Számomra az összes emlék „legértékesebb”. Ha a Szent László-legenda falképeit szeretné valaki végigjárni, ne kerülje el Magyarországon Ócsa, Túrje, Tereske, Vizsoly, Laskod templomát. Szlovákiában a szepességi Kakaslomnic, Szepesmindszent, Necpál, illetve a gömöri Rimabánya, Gömörirákos, Karaszko templomaiban látható Szent László küzdelme a kun vitézzel. Horvátországban nemrég tárták fel a falképciklus részleteit az újhelyszentpéteri templomban. Szlovéniában az egyik legteljesebb Szent László-falképsorozat látható a bántornyai Szűz Mária templom hajójának északi falán és a diadalíven. Végül a székelyföldi Szent László-kultusz emlékeiből Gelence, Homoródkarácsonyfalva, Székelyderzs, Csíkszentmihály, Bögöz, Kilyén templomainak falképeit ajánlom megtekinteni. Mindezek többnyire konzerválva, jó állapotban találhatók.

4. – *Egy nagy közös motívumkincsről van szó?*

– Egy nagy közös motívumkincs sokféle festészeti kifejezéséről beszélhetünk. A Szent László-legendának nincs mindenben azonos képsora. Számtalan variánsát ismerjük a témának, akár formai, akár ikonográfiai szempontból vizsgáljuk azokat. [...]

A freskóciklus záróképe a pihenés jelenete, amelyet minden esetben megfestettek, számtalan értelmezési lehetőségre adott alkalmat a kutatás során. A derzsi⁶ pihenés, avagy „fejbenezés” jelenete már a falképek feltárásakor, a 19. században felkeltette a művészettörténészek mellett más tudományterületek képviselőinek figyelmét is. A jelenet képi, formai párhuzamaként Nagy Géza régész az i. e. 4–3. századra keltezett szkíta arany övcsatot hozta fel: „Az említett műemléken két lováról leszállt lovas van ábrázolva. Az egyik földre feküdt, és fejét ülő, magas fejdíszű női alak ölében nyugtatja. A nő szomorúfüz alatt ül. Ennek a fának egyik ágára a lovas felakasztotta tegezét. Az ülő szolga kantáruknál fogva tartja a két lovat. [...] A műalkotás tárgya nagyon jól ismert nálunk középkori templomaink falfestményei után. A Szent László-legenda végső jelenetét ábrázolja, amelyről hallgatnak az írott emlékek, de megvan a falfestményeken az ország egyik határszélétől a másikig, midőn tudniillik Szent László a kunnal való viaskodás után lovát fához kötve, fejét a megmentett leány ölébe hajtva, megpihen. [...] Ebből aztán egy más dolog is következik, az tudniillik, hogy a Szent László-legendákba pogány korból eredő mondai elemek is keveredtek.” Fettich Nándor – írja László Gyula – észrevette, hogy a lány mindkét ábrázoláson „keleties kedveskedéssel a vitéz haját tisztogatja”. László Gyula a „keleties kedveskedést” a *Molnár Anna* balladában vélte felismerni, amelyben a leány az elrablója „fejébe néz”, és a ballada egyik Ung megyei változatából is idézett idevonatkozó sorokat. A motívum keleti vagy nyugati eredetét és előfordulásának gyakoriságát az epikai és képzőművészeti ábrázolásokban nehéz tisztázni. Az arany övcsatot, amelyről még Nagy Géza írt 1913-ban, és amelyre a Szent László-legenda kutatói, bár csak reprodukcióból ismerték, attól kezdve gyakran hivatkoztak, 2017-ben bemutatták a londoni British Museumban rendezett *Scythians: warriors of ancient Siberia* (Szkíták: ősi szibériai harcosok) című kiállításon. Arra mindenképpen fel kell figyelniünk, hogy az aranycsat a múzeumi műleírás szerint egy holtan fekvő férfit ábrázol az anyaistennővel az életfa alatt. A jelenet a feltámadás elengedhetetlen feltételére, az elhunyt és az életadó Nagy Istennő szimbolikus házasságára utalhat.

5. – *László Gyula írt egy monográfiát: A Szent László-legenda középkori falképei (1993) címmel. Az újabban előkerült freskók módosítják László Gyula professzor megállapításait?*

– Talán nincs olyan témánkat tárgyaló monográfia vagy tanulmány, amelynek megállapításait ne módosítaná valamilyen mértékben a későbbi kutatás. Ezt a sorsot László Gyula nagyszerű munkája sem

⁶ derzsi = székelyderzsi

kerülheti el. Az ő könyvének megjelenése óta eltelt időszakban több mint kétszeresére szaporodott az ismert falképek száma, és el lehet képzelni, mennyi új képi motívummal és azok értelmezési lehetőségével kell számolnunk. A közelmúltban fedezték fel a legenda vagy história újabb falképeit a székelyföldi Oklánd község unitárius templomában. Az itt megfestett ciklus első jelenete egy eddig teljesen ismeretlen kompozíció, amelyben értelmezésem szerint a trónon ülő Szent Lászlót egy püspök királlyá keni fel, miközben a felhőkből kihajló angyal koronát helyez a szent fejére. Ez a nagyon összetett tartalmú jelenet, leegyszerűsítve, talán arra a kérdésre is választ adhat, hogy miért festették meg Szent Lászlót koronával a fején, királyként, az 1068. évi kerlési ütközetben, amikor valójában még csak herceg volt.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre. Az eredeti szöveg forrása:

A Szent László-mondakör nyomában: fejbénézés és kurkászás. János Mihály művészettörténészt kérdezi Balázs Géza. *Édes Anyanyelvünk*, 2020. április. **42. évf.** 2. szám 10. o.

<http://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk-pdf/ea-2020-XLII-2.pdf>

/A letöltés ideje: 2021. 12. 04./

1. a) Nevezze meg a fenti szöveg műfaját! Válaszát indokolja is!

- a szöveg műfaja: interjú
- a címben szerepel, hogy János Mihály művészettörténészt kérdezi Balázs Géza / kérdések segítségével, párbeszéd formában hangzanak el érdekes információk a közönség számára

A műfaj megnevezéséért és az indoklásért jár a teljes pontszám, ha valamelyik válaszelem hiányzik, akkor csak 1 pont adható. (A *riport* nem fogadható el helyes válaszként.)

A megadottól eltérő, helytálló megfogalmazások is elfogadhatók.

Adható 2, 1, 0 pont

b) Melyik két stílusrétegbe sorolható a fenti szöveg?

- a publicisztikai stílusrétegbe
- a tudományos-ismeretterjesztő / tudományos / szakmai stílusrétegbe

Adható 2, 1, 0 pont

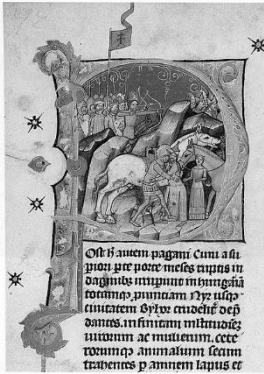
2. Az alábbi két képen a Szent László-kultusszal kapcsolatos emlékegyüttes két darabját látja.

a) Nevezze meg ezeket!

b) Idézzon egy-egy mondatot a szövegből, amely az egyes képeken látható konkrét jelenethez, eseményhez kapcsolódik!

(Az 1. interjúkérdésre adott válasz alapján dolgozzon!)

A)

A kép címe: *Szent László harca a kun vitézzel*

A kép forrása:

https://hu.m.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Szent_L%C3%A1szl%C3%B3_harca_a_kun_vit%C3%A9zzel.jpg

A letöltés ideje: 2021. 12. 09.

a) A képen a *Képes Krónika* egy oldala / iniciáléja / miniatúrája / képe látható.

Adható 1, 0 pont

b) **A jelenethez kapcsolódó idézet:** „a herceg megment egy kun vitéz által elrabolt magyar leányt”

Adható 1, 0 pont

B)

A kép címe: *A kerlési legenda a székelyderzsi templom falfreskóján*

A kép forrása:

<https://www.szentlaszlo.com/gallery.szekelyderzs.php>

A letöltés ideje: 2021. 12. 09.

a) A képen egy templomi freskó / falkép / falfestmény / a falképsorozat egy darabja látható.

Adható 1, 0 pont

b) **A jelenethez kapcsolódó idézet:** „Szent László kerlési legendáját vagy történetét a 14–15. században széles körben megfestették [...]. / A reformáció során ezeket jórészt lemeszelték, de a 19. századtól újra napvilágra kerültek.”

A fentiekhez hasonló tartalmú idézet is elfogadható az első (1.) interjúkérdésre adott választ tartalmazó szövegrész alapján.

Adható 1, 0 pont

3. Miért tekinthető Jánó Mihály a Szent László-freskók szakemberének? Nevezzen meg két érvet a teljes szöveg figyelembevételével! Teljes mondatokban fogalmazzon, és ügyeljen a nyelvhelyességre is!

Lehetséges válaszok:

- Jánó Mihály fő kutatási területe az erdélyi középkori falfestészet.
- Jánó Mihály követi és a világhálón is közzéteszi a középkorból származó Szent László-freskók felbukkanását, restaurálását.
- Jánó Mihály több tanulmányt is írt a Szent László-kultuszról.

A fentiekhez hasonló tartalmú, más helyes válasz is elfogadható. A két érv megnevezése 1-1 pont, a megfogalmazás nyelvi minősége 1 pont.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

4. a) Írja a négyzetbe, hányas sorszámú szövegrészlethez illeszteni az alábbi falképet!

4.

A legenda pihenés-jelenete. Székelyderzs, unitárius templom

<https://www.szentlaszlo.com/gallery.szekelyderzs.php>

A letöltés ideje: 2021. 12. 04.

Adható 1, 0 pont

b) Hányadik képe ez a freskóciklusnak?

- utolsó képe / záróképe

Adható 1, 0 pont.

5. Határozza meg az alábbi szavak típusát hangalakjuk és jelentésük kapcsolata alapján!

művészettörténet: egyjelentésű szó

tegez: azonos alakú szó / homonima

korona: többjelentésű szó / poliszém szó

fogoly: azonos alakú szó / homonima

Ha a vizsgázó a tanult jelekkel jól ábrázolta a megoldást, az is elfogadható.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

6. Igaz vagy hamis?

Döntse el az olvasott szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé, a táblázat 3. oszlopába! (I = igaz, H = hamis)

a)	A Szent László-legenda sokféle festészeti kifejezését és értékét vizsgálják a szakemberek.	I
b)	A kerlési legendát ábrázoló freskókat a 14-15. század óta folyamatosan kutatás tárgyává teszik.	H
c)	A „legértékesebb” emlékek mindegyike konzerválva, jó állapotban található.	H
d)	László Gyula monográfiájának bizonyos megállapításait a későbbi kutatások módosították.	I

Ha a vizsgázó egy helyre több megoldást is írt, nem adható meg a pont.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

7. Helyettesítse az alábbi mondatokban aláhúzott kifejezéseket rokon értelmű megfelelőikkel a szöveg alapján! A szavak mondatban betöltött szerepét ne változtassa meg!

a) János Mihály a Szent László-mondakör falképeit kutatja.

- freskóit

b) A falképsorozatok a 19. századtól kezdve fölerősítették a Szent László-tiszteletet.

- kultuszt

c) Az egyik pihenő lovas felakasztotta a fűzfára a nyílvesszőit tartalmazó tokját.

- tegezét

d) László Gyula szakmai írásműve 1993-ban jelent meg *A Szent László-legenda középkori falképei* címmel.

- monográfiája

Nem fogadható el a válasz, ha a vizsgázó nem figyelte a szavak mondatban betöltött szerepére (pl. *kultuszt* helyett *kultusz*).

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

8. Töltse ki az alábbi táblázat hiányzó adatait a szöveg alapján!

Név	Foglalkozás, szerep	Felfedezés, a kutatás tárgya, témája	A kutatott <u>téma</u> ideje
Nagy Géza	régész	szkíta arany övcsat/arany övcsat/övcsat	i. e. 4-3. sz.
László Gyula	történész / professzor	Molnár Anna balladája/ballada és/vagy középkori falképek	
Fettich Nándor	megidézett szakember	„keleties kedveskedés”	
Jánó Mihály	művészettörténész	Szent László- freskók/freskók és/vagy erdélyi középkori falfestészet	középkor

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont

9. A negyedik (4.) interjúkérdésre adott válasz alapján saját szavaival fogalmazzon meg két érvet a fejbenezés-motívum keleti eredete, előfordulása mellett! Ügyeljen mondatai nyelvi minőségére!

Lehetséges válaszok:

Érvek a keleti eredet, előfordulás mellett:

- Az arany övcsatot a *Szkiták: ősi szibériai harcosok* című kiállításon mutatták be.
- Keleties kedveskedéssel tisztogatja a lány a vitéz haját.

A fenti válaszelemek a megadottól eltérő, más megfogalmazásban is elfogadhatók.

Válaszelemenként adható 1-1 pont, a nyelvhelyességi szempontból elfogadható megoldás szintén 1-1 pontot ér. A szó szerinti idézetek nem fogadhatók el.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont

10. Nevezze meg az alábbi idézet két szereplőjét az olvasott szöveg alapján!

„Addig hitta, addig csalta,
Lóra kapta s elrabolta.

Elindulnak, mennek, mennek,
Hosszú útnak, rengetegnek;
Találtak egy burkos fára,
Leültek az árnyékába.”

Lehetséges válaszlelemek: Molnár Anna és Molnár Anna elrablója / a Molnár Annát elrabló vitéz

Adható 2, 1, 0 pont

11. János Mihály több tanulmányt írt a Szent László-kultusról. Ön szerint miért fordul a művészettörténész figyelmé újra és újra ehhez a témakörhöz? Válaszát a szöveg alapján három indokkal támassza alá!

Lehetséges válaszlelemek:

- a Szent László-legendát ábrázoló új, eddig ismeretlen falképek kerülnek folyamatosan felszínre
- újabb és újabb értelmezési lehetőségek
- az új kutatások módosítják a korábbiak eredményeit
- a Szent László-kultusz napjainkban is virágkorát éli
- János Mihály kutatási területe az erdélyi falképfestészet, ezen belül is Szent László király ábrázolása
- egyedi értéket képvisel a középkori európai művészetben

Minden érdemi indok 1 pont.

Adható 3, 2, 1, 0 pont

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.
2. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési

szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megítélhető pontszámokat.

3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.
4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.
6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60–120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120–200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókinccs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Feladatspecifikus értékelési szempontok

Érvelés

Mi lesz veled, konyha?

„Egyelőre elég nehezen elképzelhető jövőt jósol a UBS globális pénzügyi szolgáltató egyik nemrég megjelent elemzése. Ebben nem kevesebbet állítanak, mint hogy 2030-ra annyit fejlődik a robotika és a logisztika, hogy az esetek többségében egyértelműen olcsóbb lesz bármilyen ételt házhoz szállíttatni, mint otthon megfőzni. Az előrejelzés abból indul ki, hogy a mobiltelefonos alkalmazások használata az ételrendelésben nagyon gyorsan terjed, különösen a fiatalabb generációknál, akik 12 év múlva már az éttermek virtuális törzsvendégei lesznek. [...]

Az ételek elkészítésének költségét alaposan csökkentheti a robotok alkalmazása. Ezek ma még főleg csak az előkészítésben vesznek részt, és ott is csak elvétve, a tanulmány készítői szerint azonban hamarosan komplett feladatokat is képesek lesznek ellátni, és alkalmazásuk mindennapos lesz. Ennek következtében elszaporodhatnak az olyan konyhák, amelyek csak robotokkal és kizárólag megrendelésre dolgoznak. [...] Akik szeretnek otthon főzni, azoknak mindez elég sötét és utópisztikusan hangzik, ám a felmérés értékelésében a nyugati sajtó, például a brit *Telegraph* odáig megy, hogy az otthoni főzés visszaszorulása végső soron az épületek tervezését is átalakíthatja, mert a konyhának sokkal kisebb szerep és méret juthat a jövőben.”

Forrás:<https://g7.hu/tech/20180625/olyan-olcso-lesz-etelt-rendelni-hogy-tiz-ev-mulva-lemondhatsz-a-konyhadrol/>

/A letöltés ideje: 2021. 10. 29./

Gondolja végig a fenti tanulmányrészletben bemutatott jövőképet! Ez alapján fejtsse ki véleményét arról, hogy a technológia fejlődése felülírhatja-e a konyha évszázadokon keresztül betöltött szerepét! Ön lemondana a konyhájáról? 120–200 szavas megoldása 3–5, megfelelően alátámasztott érvelést tartalmazzon!

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a vizsgázó válaszol a feladat kérdéseinek mindegyikére
- a vizsgázó 3–5, egymástól jól elkülöníthető érvelést fogalmaz meg

Amennyiben a fenti szempontok valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, vagyis összesen 2 pont vonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges válaszok arra a kérdésre, hogy a technológia fejlődése felülírhatja-e a konyha évszázadokon keresztül betöltött szerepét:

- a vizsgázó szerint a technológia fejlődése nem fogja felülírni a konyha szerepét
- a vizsgázó szerint a technológia fejlődése felül fogja írni a konyha szerepét

Lehetséges érvek a konyha megtartása mellett:

- a konyha nemcsak az otthon egy helyisége, hanem kitüntetett szerepe van évszázadok óta: a családi örökség (étkészlet, terítő, bútorzat, receptek) ápolására is szolgál
- a konyha a családi élet fontos színtere, ahol együtt lehet főzni, beszélgetni, étkezni
- a konyhai tevékenység lehet kikapcsolódás
- a saját konyhában készült ételek a család ízlésvilágát és hagyományait tükrözik
- a terített asztal „szentsége” meghatározza az ünnepeket és a hétköznapokat

- a gasztronómiai kultúra, az étkezés milyensége is fontos része a családi életnek, a gyermeknevelésnek
- az otthon készített ételek tudatosan készülnek, tekintettel az egészséges életmódra, valamint bizonyos ételtoleranciákra
- az otthon melegét, illatát adja, ahova mindenki igyekszik hazatérni
- a „szeretet nyelve” lehet az itt készült házi sütemény, kenyér, lekvár stb.
- a modern konyhai gépek megkönnyítik a háziasszony/háziúr dolgát
- saját főzéssel-sütéssel takarékoskodni is lehet

Lehetséges érvek a konyha megtartása ellen:

- a technológia fejlődésének köszönhetően egyre kevesebb időt kell tölteni a konyhában, így folyamatosan veszít a funkciójából
- közösen étkezni lehet munkahelyen, étteremben is, vagy éppen otthon, ahol már csak tálalásra van szükség
- nem kell a bevásárlással foglalkozni, nincs „elcsábulási” lehetőség, így is lehet takarékoskodni
- nem szükséges felszerelni a konyhát drága gépekkel, így csökken az energiafogyasztás is
- több idő jut a szórakozásra, sportra
- a „szeretet nyelve” lehet a konyhán kívül tartalmasan eltöltött idő is
- a hagyományos munkamegosztás szerint leginkább a nők dolgoznak a konyhában, így ők is felszabadulnának e kötelességük alól
- a konyhai munka sok hulladékkal jár, amely nem kedvez a környezetvédelemnek
- a konyhában gyakran kell takarítani, mosogatni, ezek általában „nemszeretem” feladatok
- a vizsgázó szívesen élne a robotika új eszközeivel, haladni akar a korrallal
- a kisebb lakásokban a konyhaként szolgáló helyiség szobává alakítható

Gyakorlati szövegalkotás

Iskolájában minden évben meghirdetik a hulladékgyűjtő versenyt. Az idei tanévben az Ön osztálya nyerte meg az első helyezést. Kiemelkedő eredményük elismeréseként az iskola vezetése úgy döntött, hogy a befolyó összegben túl egy szabadnapot is kapnak, melyen közös tanulmányi kirándulást szervezhetnek.

Írjon hivatalos levelet osztálya nevében az iskola igazgatójának, melyben megköszöni a szabadnapot és beszámol a tanulmányi kirándulásról! Térjen ki a program 2-3 elemére, részletére és a nap közösségformáló szerepére is!

120–200 szavas levele megfogalmazásakor ügyeljen a hivatalos levél formai kellékeire!

A levélben az alábbi adatokat használja: Nagy Lajos igazgató, 1234 Diákváros, Iskola tér 1.; Kis Éva vagy Kis Pál osztálytitkár, 4321 Szépváros, Virág utca 3.

Lehetséges tartalmi elemek:

A **Tartalmi minőség**re maximális 4 pont akkor adható, ha az általános értékelési szempontban megfogalmazott feltételek az alábbiak szerint is teljesülnek:

a) A vizsgázó utal a köszönőlevél megírásának előzményeire, körülményeire és az osztály nevében udvariasan megköszöni a szabadnapot.

b) Beszámol a tanulmányi kirándulásról, kitér a program 2-3 elemére, részletére: történelmi emlékhely, múzeum, kiállítás, mozi illetve egyéb kulturális események vagy helyszínek látogatása, közös sportolás, túrázás stb. (Nem fogadható el, ha a vizsgázó csak éttermet, kávézót, bevásárlóközpontot stb. említ.)

c) A vizsgázó utal a program közösségformáló szerepére, a kapcsolatok mélyülésére, a jó hangulatra stb.

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Szerkezeti, műfaji elemek:

A maximális teljesítmény eléréséhez az alábbi elemeknek kell jelen lenniük a hivatalos levél műfaja, formája szerint: címzés (fejlécen), feladó (fejlécen), tárgy (fejlécen), formális megszólítás, tagolt szöveg, dátum (elején vagy végén), elköszönő formula, aláírás.

Amennyiben 2-3 elem hiányzik a felsoroltak közül, 1 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben 4-6 elem hiányzik a felsoroltak közül, 2 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben 7-8 elem hiányzik a felsoroltak közül, nem adható pont a Szerkezet szempontja, mivel ebben az esetben a szöveg nem tekinthető hivatalos levélnek.

A nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) terén az általános értékelési szempontok irányadók.

A MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempontnál 0.

Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.	
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	jellemzően hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
4–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400-800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szónál kevesebb)

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

Műértelmező szövegalkotás: egy mű értelmezése

Értelmezze Ottlik Géza alkotását! Az *Uszodai tolvaj* című novella két kamasz fiú jellemrajzát „készíti el” egy bűnügyi eset kapcsán. Kifejtésében mutassa be az elbeszélés mód sajátosságait, milyen poétikai, retorikai megoldásokkal mutatja be a narrátor a főszereplők karakterét! Értelmezze a novellát szervező lopásmotívum és az utolsó mondat dramaturgiai szerepét!

Ottlik Géza: *Uszodai tolvaj*

Cholnoky volt az osztály egyik legjobb matematikusa, de barátja, Szomor Péter nemcsak jó matematikus volt, hanem úszóbajnok és csinos fiú is. Cholnoky magasabb volt barátjánál, testes, lomha mozgású ember. Mintha az esze is lassabban járt volna. Hosszas tünődés után válaszolt a legkönnyebb és a legnehezebb kérdésekre egyaránt; ilyenkor úgy látszott, megfélekedzik az egész külvilágról. De a feleletei azután meglehetősen bizonyosak voltak. Hogy miért töpreng annyit egyszerű dolgokon is, amikor aztán ő is csak azt mondta végül, amit bárki más már előbb kimondott volna: hogy ilyenkor mi jár a fejében, miféle rejtett ellenvetések, ezt senki sem sejtette, csak Szomor Péter. Mulatott Cholnoky Gáboron, de olykor türelmesen megvárta, hogy barátja agya elvégezze a maga nehézkes utazását, s végül megkapjon egy kurta igenlő bólintást, amit majd zsebre vághat, felhasználhat, köszönő szó nélkül, megtakarítva magának egy csomó fáradságot. Mégis Szomor Péter gondolkozása járt volna lassabban? Nem, hanem alapjában kettejük közül ő volt a lustábbik; és ez még merészebb állítás, s még hamisabb képet fest róluk. Mi az, ami annyira megkülönböztette őket? Cholnoky szegény fiú volt, apja nem élt, Szomor Péter szóke haja mindig frissen volt nyírva, cigarettázott, hacsak nem készült éppen egy versenyre, s a nagy házat, ahol szüleivel lakott, kastélynak nevezték a faluban. Okossága afféle alkalmi szeszélynek tűnhetett. Esze csupán csillogó fényűzés volt, Cholnokyé pedig unalmas valóság, amely elválaszthatatlanul hozzátartozott lényéhez.

Egy héttel Péter-Pál napja után, hetedik iskolaévüket⁷ fejezték be a nyár kezdetén, hármásban lépegettek a Sarolta utca poros akácai alatt az uszoda felé. Ili Szomor nővére volt, egy évvel idősebb náluk. Kurtára vágottan viselte sötétbarna haját, ahogyan akkoriban a színésznők, s arcának volt valami

⁷ A mai 11. évfolyamnak felel meg. 1945 előtt a 4 évfolyamos elemi iskola elvégzése után 8 évfolyamos gimnáziumban tanulhattak tovább a diákok.

pisze kifejezése, jóllehet az orra szép egyenesre nőtt. Némi pökhendiség együtt járt a divatos „bubifrizurával”.⁸ Nem volt csúnya lány.

A kisváros széles, falusias utcája beledermedt a korai kánikulába. Semmi nem mozdult, csak a levegő rezgett, mint vékony olajréteg, mindig szemmagasságban.

Ahogy feltűnt az uszoda deszkapalánkja s az öltözők olvadozó kátrányteteje, meggyorsították lépéseiket. Szomor egy indulót dúdolgatott magának. Cholnoky megtapogatta pénztárcáját, aztán kihúzta a belső zsebéből. Negyvenhat pengő volt nála. Reggel kapta meg két hónapi keresményét. Előbb elment a pénzéért, csak azután szólt be Szomor Péterékhez. Sötétszürke, télies öltözéke azonban nem függött össze evvel a látogatással. Mindig ebben a ruhában látták őt, mert Cholnoky, ha kilépett az utcára, előbb nyakkendőt kötött, kalapot vett, s rendesen, tetőtől talpig felöltözve jelent csak meg az emberek között; több ruhája nem volt. Verejtékezett, de máskülönben jól bírta a hőséget. Szomor Péteren olajfoltos fehér vászonnadrág volt, nyitott teniszíng, lábán ócska tornacipő. Fürdőruháját bal kezében lógatta. Odahaza „Buckónak” becézték, amit nem szeretett.

– Buckó! – szólt rá a lány, s intett a fejével.

– Mit akarsz?

Ili nem felelt, s a fiú megértette, hogy miről van szó. Aprópénzt halászott elő a zsebéből, s Cholnoky feje fölött benyújtotta a pénztárlakon. Cholnoky megfordult, s egy pillanatig tanácstalanul nézte a kezében maradt pénzt, s a másik kezében szorongatott jegyeket.

– No, gyere már.

Mind a három jegy nála volt, s a fürdőmester is feléje fordulva várakozott. Bent zúgott az uszoda, egy-egy test csattant a vízbe, gyerekek rivalgása visszhangzott a homok felől. Iliüket ismerte a fürdős, s mint nem közönséges vendégeknek, három külön vetkőzőfülkét adott nekik. Tizenhetes, tizennyolcas, tizenkilences. Cholnoky behúzza az ajtót, elreteszeli, vetkőzni kezd. Mire elkészül, Szomor már a harmadik fordulót ússza, s folytatná, ha meg nem állítják.

– Buckó, Buckó. Gyere, Buckó.

A medence szélén három fiú között egy lány hunyorog, lábát lóbálja. Gizi a neve, a Malom-soron lakik. Szomor sok mindent tud róla, de nem ismeri. Felkapaszkodik a korláton, s lerázza magáról a vizet.

– Majd ő megtanítja magát.

– Ő a bajnok.

Ostobán nevetnek, a lány kezét nyújt neki. A fiúk nem férnek a bőrükbe.

– A Gizi azt mondja, hogy a mamánk lehetne – közli egyikük zajosan, de Szomor megvonja a vállát. „Marhák” – morogja szelíden.

– Maga a Buckó? – mondja a lány.

Átsüvölt egy hang a víz fölött, hátrafordulnak, visszafordulnak.

– Megtanít engem úszni? – kérdezi a lány.

– Szívesen.

– Nono! – Gizi felhúzza a szemöldökét, fölényes fintort vág. A fiú nem érti, mit akar mindezzel kifejezni, s nem tud mit mondani.

Aztán a lány egyszerre feláll és int.

– No jöjjön, bajnok úr.

Átmennek a sekély vízhez. Szomor megmutatja a kar és a láb mozdulatait, ütemet vezényel. Belépdelnek a vízbe, fél kézzel átfogja a lány derekát, és tanítja úszni. Gizi rugdal, prüszköl, a fiú szabad keze után kapkod, a nyakába csimpaszkodik. Sokáig bajlódnak. A lány végül észrevesz valakit a parton, s otthagya Szomort. „Viszlát” – mondja nyugodtan, semmi többet. A fiú csodálkozva néz utána. Harag és zavar kavargó benne.

Keresztülstétal a forró homokon, megáll a hasaló Cholnoky fölött. Ili élesen szögezi le éppen:

⁸ A II. világháború előtt a lányok hosszú haját viseltek. Az 1920-as években lett a nagyvárosokban divatos (és provokatív) a körben rövidre vágott haj, az ún. bubifrizura.

– Szóval, jobban akarja tudni, mit olvastam, mint én magam.

Felnevet. Cholnoky tétovázik a felelettel, csakhogy Ili nem fogja megvárni, míg rászánja magát, hogy válaszoljon, ezt Szomor jól tudja. „Kettejük közül – gondolja – Gábor a rokonszenvesebbik.” Odainti az egyik fiút.

– Légy szíves mérni.

Hozza az óráját, s megbeszéli a dolgot. Tizenhat hossz. A nagy fülű fiú kipróbálja a stoppert. Aztán indít. Szomor tenyere csattan a vízben, s ahogy felbukik, megrázza a fejét és erőteljes, sima csapásokkal úszni kezd. Szeli, vágja a locsogó zöld hullámokat, belenyúlva, mint egy karcsú, pompás gép. Kitérnek előle. „Harminckettő!” – ordítja a nagyfülű. Szomor dobhártyáján kopog a víz, és semmire sem gondol.

Cholnoky szégyenkezve gondol arra, hogy Ili mennyire unhatja őt, s ezen mennyire nem tud változtatni, sőt, még csak elegendő bűnbánat sincs benne, ellenkezőleg, kitűnően érzi magát. A homok lágy és meleg, felemel egy marékka, és kipergeti ujjai közül. Úgy fekszenek, hogy nem látják egymás arcát. Cholnokynak nagyon jólesik, hogy Ili itt hever mellette, de minthogy a lány hangjából sok elégedetlenség cseng, nem akarja, hogy észrevegye az ő elégedett arckifejezését. Ha néha szembefordulnak, Cholnoky összeráncolja homlokát, aggodalmat erőltet magára.

Voltaképpen – gondolja Ili – milyen hatalmas, erős fiú ez. Szeretne belerugdalni, ingerült dühvel. Másrészt mély megvetést érez a helyzete iránt. Uramisten, gimnazista kölykökkel ülni a silány vidéki uszodában... Hanyatt dől, és behunyja a szemét.

Szomor Péter a medence szélén fekszik, végignyúlva. Felül, dörzsölgetni kezdi a bokáját. Nincs türelme, hogy kiszuszogja magát. A korlátnál megtárgyalják a dolgot. Kitűnő időt úszott. Egy fakó hajú kölyök lány odasettenkedik a csoportjukhoz, megáll háromlépésnyire, s önfeledt szerelemmel bámulja a fiút. Senki sem veszi észre a kislányt. Szomor sem, pedig csaknem fellöki őt, amikor eliramodik a gyűrűből, hogy visszatérjen a homokba. Gizi hangja fékezi meg. Egy lendülettel megfordul, két kézzel simítja hátra a haját.

– Mára elég volt a leckéből, Gizike – mondja.

– Elég volt? – csodálkozik a lány.

Szomor közelebb lép hozzá, megfogja az alsó karját.

– Elmegyünk moziba, aztán elviszem táncolni.

Gizi nem felel.

– Jó? – kérdi a fiú.

– Hm, nem tudom...

– Háromnegyed hatkor találkozunk a Pichler előtt.

Elengedi a lány karját, és biztatóan mosolyog rá.

– Jó – mondja Gizi.

Öreg nő – gondolja Szomor –, huszonegy éves lehet. Rámosolyog még egyet és otthagyja. Aztán egy padon átgondolja a dolgot még egyszer. Látja, amint Ili és Cholnoky feltápáskodik, a lány felteszi sapkáját, s elindulnak a víz felé. Megvárja, míg a medence szélére érnek, aztán ő is feláll s lassan, de határozottan elindul a kabinja felé.

Huszonegyes, húszas, tizenkilences. Ez Cholnoky kabinja, Szomor Péter lehajol, a medence felé sandít. A másik kettő már benn van a vízben. A tizenkilences ajtaján, mint a többin, csak egy kampót kell félrefordítani. Ezt mind előre kiszámította, mozdulatai kényelmesek, de határozottak. Bal kézzel csavarja a szeget, jobbal kiteszítja az ajtót, hogy csak egy keskeny rés támadjon, s belép. A keze száraz, összedörzsöli. A szögön lóg Cholnoky kabátja. Benyúl a belső zsebbe, kiemeli a tárcát. Hús, harminc, negyven pengő. Gyorsaság és nyugalom, nem nyavalyáskodni – gondolja. Összegöngyöli a pénzt, visszateszi a tárcát, s a pad alatt, ahol egy kis rés van a deszkafal tövében, átcsúsztatja a bankjegyeket a saját kabinjába, két simítással eligazítja a homokos talajt, ujjait nadrágjába törli gondosan, elég sokáig, s kilép a fülkéből, talpát csúsztatva, hogy feltűnő nyomot ne hagyjon. Belöki az ajtót, rácsavarja a szeget, és azon az úton, ahol jött, visszasétál a padhoz.

Talán negyven másodpercig tartott az egész. De sem ujjongania, sem megrémülnie nem lehet. Feláll, mintha most kelt volna fel, és nagyot kiált, ez arra is jó, hogy a hangját visszanyerje:

– Ili!

Cholnoky odanéz, int neki, s ő nekiiramodik a medencének, és beleveti magát. Egy ideig még úszkálnak hármasan.

Cholnoky akkor veszi észre a lopást, amikor ki akarja fizetni a két pohár sört. Nem érti a dolgot. Töpreng, végigkutatja zsebeit, és újra meg újra a tárcáját. Tétován jön ki a kabinból, és egyszerű tömondatban közli Ilivel, mi történt. Ezt a mondatot aztán annyiszor kell megismételnie, hogy nagyon ideges lesz tőle. A fürdős és a pénztárosnő gyanakodva méregetik.

– Otthagytatok a kabint – mondja Szomor szemrehányóan.

– Mind a hárman a vízben voltunk – magyarázza Cholnoky.

A fürdős szigorúan és fennhézva tesz fel kérdéseket. Cholnoky ráeszmél a szörnyű veszteségre, s néhány percre elnémul, arca magányos lesz, lesüti a szemét. Aztán, elkésve, megpróbál mosolyogni. Nehezen megy. Az iszonyatos az, hogy szereplőjévé vált egy durva, mocskos eseménynek. Ili joggal fordíthatja el tőle a fejét, megértvén, hogy ilyen közönséges dolgok – hogy valakit meglopjanak – csak ilyen közönséges emberrel történhetnek meg. De amikor végre megszabadulnak a fürdőmestertől, megkönnyebbülve látja, hogy Iliben nincsen különösebb megvetés iránta.

– Rémes – mondja a lány, elég higgadtan. – Szegény.

– Ó, nem baj – mondja Cholnoky sietve.

– Fenét nem – mondja Szomor.

– Öltözzünk – mondja Ili. – Fél kettő.

Szomor gyorsan kész az öltözéssel is. A pénzt nem rejti el, egyszerűen zsebre vágja. Végtelen szabadnak érezhetné magát s mégsem érzi. Csak az erőben hisz, csak a cselekvésben. Füttyörészni kezd.

Nyomorúság, kétkedés, gyengeség suhan át a szívéen, de elpárolgott, elfelejti tüstént. Megint végigmenni a Sarolta utcán, az akácok mozdulatlanok, csend van, poroszkálnak a kövezetlen úton. A kis hídnál Cholnoky elbúcsúzik tőlük és hátat fordít, lassan lépeget. Szomor megáll, visszanéz utána. Felhőtlen az ég.

– No! – mondja Ili. – Gyere.

– Megyek – morogja a fiú unottan, aztán nagyot ásít, hogy kivillannak egészséges, fiatal fogai.

(1946)

Ottlik Géza: *Uzodai tolvaj*. In: *Minden megvan* (1991) Magvető Kiadó, Budapest. 190-196.

A **Tartalom** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

- I. elemzi az elbeszélés mód sajátosságait, illetve a narrátori jellemrajz poétikai-retorikai megoldásait;
- II. értelmezi a lopásmotívum és az utolsó mondat dramaturgiai szerepét.

Lehetséges tartalmi elemek, a feladat kiírásának szempontjai szerint:

- I. Az elbeszélés mód sajátosságainak, illetve a narrátori jellemrajz poétikai-retorikai megoldásainak elemzése**

- A novella tömbös felépítésű, négy tömb alkotja, melyeknek középpontjában a következő motívumok állnak: 1. a két fiú narrátori jellemzése, 2. a fiatalok reakciói az uszodai történésekre, 3. a „mocskos tett”, 4. a fiatalok reakciója a „mocskos tette”.
- Az elbeszélő a két fiú adottságainak, képességeinek és társadalmi helyzetének összevetésével kezdi az elbeszélést. A fiúk osztálytársak, a hetedik osztályt végezték el. Mindketten kiváló matematikusok, Szomor azonban – Cholnokyyal ellentétben –

úszóbajnok és csinos fiú is. Cholnoky lassabb, ám körültekintőbb. A karakterkészítések az ellentéteken nyugszik (Szomor: úszóbajnok ↔ Cholnoky: lomha mozgású; Szomor: gyors észjárású, de a másik jóváhagyására van szüksége, melyet köszönet nélkül használ fel ↔ Cholnoky: látszólag lassabb gondolkodású, de ítéletalkotása megfontoltabb; Szomor: jó körülmények közül jön (cigaretta, nagy ház) ↔ Cholnoky: szegény. Az egyiknek „fényűzés” az okossága, a másiknak az „unalmas valóság” – utóbbiról tudjuk, ezzel keresi meg a zsebpénzét.

- A jellemrajz tényszerű, pontos, a szokásos elemeket emeli ki a narrátor (képességek, sajátos gondolkodás, anyagi háttér, öltözködés...), ám ez a jellemzés nem írja le a valódi karaktereket. Erre maga a narrátor reagál: „...és ez még merészebb állítás, s még hamisabb képet fest róluk” – az „elbeszélés nehézségei” már ebben a novellában is a kései modernség alapproblémájára utalnak: küzdelem a világ lényegi adottságainak, elemeinek, jelen esetben az emberi jellemeknek a nyelvi megragadhatóságáért. Ebben a matematika, a számok sem segítenek, a tényszerűség, a hihetőség élményét növelik csupán.
- A novella második tömbje a szereplők mélyebb jellemrajzát adja – a szereplők cselekedeteivel, illetve gondolatainak kivetítésével. A felnőtté válás küszöbén áll mindhárom kamasz. Szomorra a narrátor külső nézőpontból tekint: a férfivá válás gavallér gesztusait látjuk: mindhármuk belépőjegyét kifizeti, úriember módjára azonnal elvállalja, hogy a huszonegy éves „öreg” Gizit megtaníttassa úszni, gyermeki, magamutogató módon a megbeszélte táv kétszeresét ússza le, majd gáláns, ám tolazkodó módon udvarol: mozi és táncos mulatságot ígér a Malom-soron lakó, lenézett lánynak. Cholnoky gondolatait, belső vívódását, lelki összetettséget szabad függő beszédben mutatja meg a narrátor. Önbizalom hiányában fél, hogy Ili unalmasnak tartja, de örül, hogy a lány mellett lehet. A lány iránti vonzódását eláruló arckifejezését titkolni igyekszik.
Ili, aki Szomor nővére, kész nőként kínosnak érzi, hogy gyerekekkel kell töltenie az idejét: „*Uramisten, gimnazista kölykökkel ülni a silány vidéki uszodában.*” Cholnoky gyávasága dühöt ébreszt benne, ugyanakkor a saját öccsénél szimpatikusabbnak tartja Gábort. Ili érzéseit, gondolatait egyenes idézetből és szabad függő beszédből ismerjük meg. Látszólag mindhárman tipikus nagykasok.
- A harmadik tömb a „mocskos tett” szakasza, a negyven pengő ellopásának „*talán negyven másodperce*”. Professzionálisnak ható rablás: pontos időzítés, higgadt viselkedés („*Gyorsaság és nyugalom, nem nyavalyáskodni*”), nyomeltüntetés, csatlakozás a többiekhez. Egy mikrobűnügyi történet, mely épp az elkövető hidegvérűsége miatt megrázó.
- A negyedik tömb a szereplők – a lopásra adott reakciójuk alapján – saját jellemzése is: Ili őszinte, ám higgadt sajnálkozása egyértelművé teszi, hogy kívülálló maradt. Cholnoky, aki kéthavi munkadíját vesztette el, most is gyáva, szégyenkezve tűr. Közönségesnek érzi magát, az úrilány megvetésétől fél.
Szomor cinizmusát, gazemberségét több oldalról is megmutatja a narrátor. Külső eseménysorral: a szegénysorú barátját, osztálytársát rabolja ki. Narratori jellemzéssel (unottság, ásitózás, higgadtság – a pénzt el sem rejti), illetve belső gondolatok kivetítésével: pillanatnyi lelkifurdalása tüstént elpárologott, „*Csak az erőben hisz, csak a cselekvésben.*” Enyhítő körülmény lehetne számára, ha Gizinek akar imponálni, ám a

lány nem tetszik neki, lenézi őt. Valójában környezetének akar felválni. „Mocskos tettét” végképp magyarázhatatlanná és gyalázatosná teszi lelkiismeretlensége.

- A kis híd, melynél elbúcsúzik Cholnoky, jelképekké válik: nemcsak egy folyó, de egy világ választja el egymástól a két osztálytársat.
- A jellemek erkölcsi értékek mentén alakulnak. A narrátor azonban nem moralizál, tényszerű adatokkal, eseményekkel és a belső gondolatok megidézésével mutatja be a fiatalok erkölcsi világát. A gátlástalan cinikust, a magáért kiállni képtelen megalkuvót, a másokon szánakozót, de a biztonságos hallgatást választó alakot. Felnőtt karakterek nagykaszokban – hősök nélkül. Az uszoda nem a barátság, a küzdelem helye, hanem az a hely, ahol a távokon kívül a „gáztetteket is meg lehet úszni”. A mű korrajzként is olvasható, amennyiben a karaktereket társadalmi típusokként értelmezzük.

II. A lopásmotívum és az utolsó mondat dramaturgiai szerepének értelmezése

- A történet jelen idejű, erre utalhat az év megnevezésének elmaradása is. Csak annyit tudunk meg, június 30-án, a nyári szünetben történnek az események, Péter-Pál napja után, s döntően az uszodában. A novellaidő pár óra: a történet kezdetén már kánikula van, s fél kettőkor a szereplők öltözködnek. A történetet – a narrátori jellemzés miatt – hosszabbnak érezzük.
- A mű a novellák általános dramaturgiai felépítéséhez viszonyítva sajátos képletet mutat. A középpontban egy drámai esemény áll: a szegény osztálytárs, a barát cinikus meglopása, ám a tettet senki nem leplezi le. Így ez a narrátor, a szereplő és a befogadó „közös tudása” marad. Ez a közös tudás ad lehetőséget az értelmezőnek arra, hogy a hosszabb narrátori jellemzést a lopás perspektívájából értelmezze, s megteremtse a maga viszonyulását a szereplőkhöz, erkölcsi világukhoz.
- A novella központi motívuma dramaturgiailag késleltetett, a harmadik tömbben található Cholnoky pénzének ellopása. A címből az olvasó értesül az uszodai tolvajról, ám, hogy a főszereplő az, meghökkentő. A mű egyik csattanója éppen ez a tény. A tolvaj cinizmusa a mű negyedik részében válik teljessé, ez is értelmezhető megrázó csattanóként, mint ahogy a mű utolsó mondata is. A morálisan indifferens agresszor, aki csak a tettekben és az erőben hisz, morogva egészséges fogait villantja meg, mely sugallhatja későbbi „harapásait”, maró tetteit.
- A műben – épp azáltal, hogy a bűn titokban marad –, nincs feloldás. Nincs büntetés, nincs bűnhődés vagy megbánás. A lopás, az „erő”, a „fogak”: a mindent megúszó sunyi cinizmus kegyetlen emberi játszmat mutat meg és sugall.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

A Javítási-értékelési útmutatóban közölt tartalmi elemek nem kötelezően elvárt válaszelemek. Nem elvárt az útmutató szakmai nyelvének használata sem.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Értelmezze Vörösmarty Mihály *Ábránd* és Petőfi Sándor *Lennék én folyóviz...* című költeményét! Hasonlítsa össze a két alkotást! Összehasonlító elemzésében vesse egybe a két lírai én szerelmi vágyódásának költői kifejeződését! Dolgozatában mutassa be a költemények szerkezeti sajátosságait, valamint térjen ki a művek poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepére is! Megoldása 400–800 szó terjedelmű legyen!

Vörösmarty Mihály: <i>Ábránd</i>	Petőfi Sándor: <i>Lennék én folyóviz...</i>
<p>Szerelmedért Feldúlnám eszemet És annak minden gondolatját, S képzelmem édes tartományát; Eltépném lelkemet Szerelmedért.</p>	<p>Lennék én folyóviz, Hegyi folyam árja, Ki darabos utját Sziklák között járja... De csak úgy, ha szeretőm Kis halacska volna, Habjaimban úszna föl s le Vígan lubickolva.</p>
<p>Szerelmedért Fa lennék bérc fején, Felölteném zöld lombozatját, Eltűrném villám s vész haragját, S meghalnék minden év telén Szerelmedért.</p>	<p>Lennék vad erdő a Folyó két oldalán, Fergetegekkel a Harcot kiállanám... De csak úgy, ha szeretőm Kis madárka volna, Bennem ütne fészket és ott Ágamon dalolna.</p>
<p>Szerelmedért Lennék bérc-nyomta kő, Ott égnék földalatti lánggal, Kihalhatatlan fájdalommal, És némán szenvedő, Szerelmedért.</p>	<p>Lennék váromladék A hegy legtetetjén, Bús pusztulásomat Venném csak könnyedén... De csak úgy, ha szeretőm Ott a repkény volna, Elnyuló zöld karjaival Homlokomra folyna.</p>
<p>Szerelmedért Eltépett lelkemet Istentől újra visszakérem, Dicsőbb erénnyel ékesítném S örömmel nyújtanám neked Szerelmedért!</p>	<p>Lennék kicsiny kunyhó A rejtett völgybe' lenn, Eső vágta sebbel Szalmafüdelemen... De csak úgy, ha szeretőm Bennem a tűz volna, Tűzhelyemen lassacskán, de Nyájasan lobogna.</p>
<p>1843. március előtt</p>	<p>Lennék felhődarab, Összetépett zászló, A vadontáj fölött Fáradtan megálló... De csak úgy, ha szeretőm Az alkonyat volna, Búshalovány arcom körül Pirosan ragyogna.</p>
	<p>Szalonta, 1847. június 1–10.</p>

Szövegközlések:

Vörösmarty Mihály összes költeményei I. (1978) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 376–377.

Petőfi Sándor összes költeményei. (1972) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 645–646.

A **Tartalmi minőség** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró összehasonlítja a versekben a lírai alanyok szerelmi vágyódásának költői kifejeződését,
- II. bemutatja a költemények szerkezeti sajátosságait,
- III. kitér a művek poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepére.

Lehetséges tartalmi elemek a feladatkiírás szempontjai szerint

I. A két lírai én szerelmi vágyódásának költői kifejeződése

- **Vörösmarty Mihály verse** udvarló költemény. A lírai én négy különálló versszakban sorolja, mi mindent vállalna a viszonzott szerelemért. Minden versszak – a költő szerelemvágát kifejezve – külön vállalást foglal magában.
- Az udvarló költemény megírásának célja a viszonztszerelem elnyerése. Ennek megfogalmazása a versszakokat keretbe foglalja, így minden strófában kétszer jelenik meg („*Szerelmedért*”).
- A lírai én kívánságát: szerelme viszonzásának vágyát feltételes módban fejezi ki a versben.
- A nyitó strófában szellemi és lelki egészségét, valamint teljes képzeletvilágát, tehát emberi és költői mivoltának lényegi értékeit ajánlja fel a szeretett nő érzelmeinek megnyeréséért.
- A második versszak költői vállalása: metamorfózis. Az allegóriában a villámot és vészt, azaz a legveszélyesebb természeti csapásokat is eltűrő fává változna a lírai én. E vállalással párhuzamosan az évszakok rendjéből fakadó, évenkénti halált (a teljes kiüresedést, értékvesztést) is elviselné a viszonztszerelemért.
- A harmadik, ismét allegorikus versegység szintén metamorfózisban mutatja a lírai ént. Alakja ezúttal végtelen terheket cipelni képes, a fénytől elzártan, föld alatti tűzben élő és „*némán szenvedő*” „*bérc nyomta*” kőként létezne. Szándékában a fizikai kint venné magára a viszonzott szerelemért.
- A bérc tetejének és a földalatti lángnak a térpozícióival kitágítja a vállalt próbatételek terét a lírai én.
- A szélsőséges ellentéteket hordozó (fent-lent) és az érzelmi telítettséget túlzásokkal („*Eltűrném villám s vész haragját*”) kifejező költemény a romantika stílusjegyeit viseli magán.
- A záró versszak a nyitó strófa képi és fogalmi világához kapcsolódik. Felajánlása azonban a korábbiakkal ellentétes tartalmú és hangulatú akaratot közvetít. A versnyitányban „*Eltépett*” lelkének mostani, erényekkel való felékesítése már nem a szenvedés vállalásával, hanem az épülés, a nemesedés és a boldog ön-ajándékozás szándékával közelítene szerelméhez.
- **Petőfi Sándor verse** szintén udvarló költemény. A lírai én öt versszakban sorolja a viszonztszerelemért tett, költői módon kifejezett vállalásait.
- Versbéli megszólalása - Vörösmarty Mihály költeményével egyezően - feltételes módú.
- Minden versszak egy-egy önálló képrendszert bont ki, melyekben a lírai én vállalt metamorfózisa, valamint ezeknek az átalakulásoknak a feltétele mutatkozik meg.

- A lírai én vállalt átalakulásainak megfogalmazását három ponttal zárja a versszakok felénél.
- A szerelmesek átalakulásai metaforikus képekbe szerveződnek a versben.
- A lírai én metamorfózisa a szeretett nő metamorfózisát várja el: kettejük átalakulásai egymást feltételező valóságselemekben fejeződnek ki.
- A nyitó strófában folyóvízzé változna a lírai én, hogy halacskává lett szerelme fizikai létfeltételeit és boldogságát biztosítsa.
- A második versszakban a természeti erőknek kitett, harcos erdő-létet venné magára, hogy szerelme benne kismadárként, biztonságos rejteket találva, boldogan daloljon.
- A következő szakaszban „váromladék” lenne a lírai én, akinek saját pusztulásán érzett bánatát repkény-szerelme ölelése feledtethetné csupán.
- A negyedik szakasz „*Eső vágta*” sebű, völgybéli, „*kicsiny kunyhó*”-jává alakult lírai alanya a szeretett nő „*Nyájasan*” lobogó tüzét óhajtja. Az előző strófa térpontjának ellentéte (bérc-völgy) a versszakban a költői vállalás nagyságát végteleníti.
- Az ellenpontoszó szerkezetben (fent-lent), valamint a költői túlzások használatában („*Fergetegekkel a / Harcot kiállanám...*”) a romantika stílusjegyei köszönnek vissza.
- A záró versszak zászló-felhővé átalakulásában a lírai én szerelmének alkonyat-pírját óhajtja „*Búshalovány*” arcára ragyogtatni.

II. A költemények szerkezeti sajátosságai

- **Vörösmarty Mihály verse** négy azonos szerkezetű versszakból álló költemény. Az alkotás a versszakkeretek mellett verskeretes szerkezetet is mutat: a nyitó és záró strófa fogalmilag (lélek) kapcsolódik egymáshoz. Közös bennük az is, hogy nem természeti képeket használnak és bennük nem jön létre a lírai én metamorfózisa.
- A köztes két versszak önálló belső egységet alkot a szövegben. Mindkettőben a lírai én által vállalt, valamilyen természeti létezővé történő átváltozás fogalmazódik meg.
- A versszakok a megjelenített terek által (bent, kint, fent, lent) a lírai én udvarlását, annak erejét és vállalásait jelképesen az összes dimenzióra kiterjesztik.
- **Petőfi Sándor költeménye** öt azonos szerkezetű versszakból áll.
- Az alkotás versszakai nem alkotnak belső egységeket a szövegben.
- A strófák felépítése egyező: a szakaszok első fele a lírai én metamorfózisait tartalmazza, míg második részük a szeretett nő kívánt átváltozásait mutatja be. Utóbbiakat a „*De csak úgy, ha szeretőm*” ismételt szövegelőfordulása vezeti be a versszakokban.
- A lírai én vállalásainak végtelenségét átalakulásainak végtelensége jelzi: ezt a képességet a három pont ismételt használata jelöli a szövegben.
- A költeményben a lírai én átalakulásai meghatározott térbeli rendben követik egymást: a természeti térből az emberi világba vezető folyamatot (folyóvíz, erdő, váromladék, kunyhó) a magasság felhő-képei nyitják meg a végtelen felé.

III. A poétikai eszközök jelentésformáló szerepe a művekben

- **Vörösmarty Mihály versének** strófái szimmetrikusan változó hosszúságú sorokból állnak. A kezdetben növekvő, majd a versszak közepétől rövidülő sorhosszúságok a költői vállalás nekibuzdulását, majd alábbhagyását jelképezik.

- A keretversszakok uralkodó költői eszközei alakzatok: a halmozott névszók („*eszemet*”, „*gondolatját*”, „*tartományát*”) és igék („*visszakérem*”, „*ékesítném*”, „*nyújtánám*”) a lírai én szerelemvágyának intenzitását nyomatékosítják.
- A strófák kerete („*Szerelmedért*”) az udvarló költemény költői célját, a vágyott viszontszerelmet emeli ki.
- A köztes versszakokban a lírai én metamorfózisai metaforikus képekből bővülnek allegóriákká.
- A versszakokat ölelkező rímek foglalják keretbe; a strófák rímképlete: abcba.
- A költemény sorai jambikus lejtésűek. A szöveg metrikussága a beteljesülés sürgető vágyát jelképezheti.
- A záró versszak utolsó sora, a többszörösen ismételt „*Szerelmedért!*” felkiáltásként zárja le a költeményt. Ez az eljárás a lírai én vágyának erőteljességét fejezi ki.
- **Petőfi Sándor** költeményének versszakai ismétlődő szerkezetű kezdősorokkal indulnak. Ezek a sorok a lírai én vállalt metamorfózisait mutatják be.
- A lírai én és szerelme átalakulásai metaforikus képekben mutatkoznak meg.
- A strófák első fele kétütemű hatos sorokból áll, míg a második négy sor váltakozó hosszúságú. Az 5. és 6. sorokban a kanásztánc-ritmus lüktet (kétütemű heles és hatos sorpár); a záró két sor nyolc- és hatszótagos terjedelmet mutat. Ez a különálló egybefonódás a férfi és nő szerepeinek összekapcsolódását jelképezheti. Mind a versszakok első, mind pedig második fele tiszta dalformájú; a kanásztánc-ritmus könnyedséget és vidámságot kölcsönöz a kísért tartalomnak.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a *Javítási-értékelési útmutatótól* eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~ ~ ~ ~ ~
Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: $\underset{\cup}{\text{I}}$
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: $\underset{\cap}{\text{I}}$
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba.
(A központosági hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, motívum, szimbólum, avantgárd, ars poetica).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.
- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:

- az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó

ÉS

- a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó

ÉS

- a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.

- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban, (pl. *hallás, kommunikáció, reggel*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni, el tudja fogadni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, metafora, dicsér, kíváncsi, turista*); az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), magyarszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központozási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központozási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központozási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központozási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központozási hibákra 4 hibapontnál több nem adható.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központozási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	8
3–4	7
5–6	6
7–8	5
9–10	4
11–12	3
13–14	2
15–16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.